Rättsfallssamlingen

FÖRSLAG TILL AVGÖRANDE AV GENERALADVOKAT
LAILA MEDINA
föredraget den 20 juni 2024[1]

Mål C-197/23

S. SA.
mot
C. sp. z o.o.,
ytterligare deltagare i rättegången:
Prokurator Prokuratury Regionalnej w Warszawie

(begäran om förhandsavgörande från Sąd Apelacyjny w Warszawie (Appellationsdomstolen i Warszawa, Polen))

”Begäran om förhandsavgörande – Rättsstaten – Artikel 19.1 FEU – Rättsmedel – Effektivt domstolsskydd – Oavhängig och opartisk domstol som har inrättats enligt lag – Principen om domares ’interna’ oavhängighet – Nationella bestämmelser om slumpmässig tilldelning av mål till domare – Ändring av den dömande sammansättningen – Uppenbart åsidosättande av nationella bestämmelser – Bestämmelser som förbjuder en domstol i andra instans att ogiltigförklara ett förfarande i första instans)

1. I förevarande begäran om förhandsavgörande från Sąd Apelacyjny w Warszawie (Appellationsdomstolen i Warszawa, Polen)[2] begärs en tolkning av artiklarna 2, 6.1 och 6.3 samt artikel 19.1 andra stycket FEU, jämförda med artikel 47 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna (nedan kallad stadgan). Talan i det nationella målet har väckts av S. SA (nedan kallat bolag S) mot C. sp. z o.o. (nedan kallat bolag C) angående ett ramavtal om handel.

2. Det har i huvudsak uppkommit två frågor i förevarande mål. För det första har EU-domstolen ombetts uttala sig om huruvida rättsstridig (om)fördelning av ett specifikt mål till en referent i ett nationellt förfarande omfattas av tillämpningsområdet för artikel 19.1 andra stycket FEU. Kan denna rättsstridiga (om)fördelning, med andra ord, undergräva uppfattningen att domstolar är oavhängiga och opartiska, särskilt i ett fall där denna rättsstridiga (om)fördelning i) utgör ett uppenbart åsidosättande av tillämpliga nationella bestämmelser och ii) inte kan prövas av domstolen i andra instans inom ramen för ett överklagande på grund av att ett sådant rättsmedel uttryckligen är förbjudet enligt nationella bestämmelser? Den andra – konnexa – frågan är huruvida en sådan oegentlighet, i synnerhet i kombination med en avsaknad av domstolsprövning eller rättsmedel, utgör ett åsidosättande av kraven på ett effektivt domstolsskydd vid en oavhängig och opartisk domstol som har inrättats enligt lag, det vill säga

[1] Originalspråk: engelska.

[2] Beslutet om hänskjutande är daterat den 28 april 2022, men inkom till EU-domstolens kansli den 24 mars 2023.

huruvida varje oegentlighet vid (om)fördelning av ett mål till en referent kan ge upphov till tvivel hos enskilda om huruvida den domare till vilken målet har (om)fördelats är oavhängig och opartisk.

I. Tillämpliga bestämmelser

A. Civilprocesslagen

3. I artikel 47 § 1 i civilprocesslagen [3] föreskrivs att ”i första instans ska domstolen avgöra mål i en sammansättning med en domare, om inte annat föreskrivs i en särskild bestämmelse.”

4. Enligt artikel 379 punkt 4 i den lagen är ”[f]örfarandet ogiltigt … om sammansättningen av den domstol där målet är anhängigt strider mot lagstadgade föreskrifter eller om en jävig domare har deltagit i prövningen av målet”.

5. I artikel 386 § 2 i civilprocesslagen föreskrivs att ”[o]m förfarandet förklaras ogiltigt ska domstolen i andra instans upphäva den överklagade domen, ogiltigförklara förfarandet i den del det är ogiltigt och återförvisa målet till domstolen i första instans.”

B. Lagen om allmänna domstolar

6. I artikel 45 i lagen om allmänna domstolar [4] föreskrivs följande:

”§ 1. En domare eller biträdande domare får ersättas av en domare eller biträdande domare vid samma domstol eller av en domare som har förordnats att tjänstgöra där enligt artikel 77 § 1 eller 77 § 8.

§ 2. Ett sådant ersättande som avses i § 1 kan följa av en åtgärd som har vidtagits av avdelningsordföranden eller domstolens ordförande, på begäran av domaren eller den biträdande domaren eller på dennes eget initiativ, för att säkerställa att förfarandet genomförs på vederbörligt sätt.

…”

7. Enligt artikel 47a § 1 i lagen om allmänna domstolar ska ”[m]ål … slumpmässigt tilldelas domare och biträdande domare efter särskilda kategorier av mål, med undantag för tilldelning av mål till en tjänstgörande domare”.

8. Artikel 47b i den lagen har följande lydelse:

”§ 1. Domstolens sammansättning får endast ändras i fall där det är omöjligt för domstolen att pröva och avgöra målet i dess nuvarande sammansättning eller där det föreligger ett varaktigt

[3] Ustawa z 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (civilprocesslagen av den 17 november 1964, konsoliderad version, Dz.U. 2021, position 1805, i dess ändrade lydelse) (nedan kallad civilprocesslagen).

[4] Ustawa z 27 lipca 2001 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych (lag av den 27 juli 2001 om allmänna domstolars organisation, konsoliderad version, Dz.U. 2020, position 2072) (nedan kallad lagen om allmänna domstolar), ändrad genom Ustawa o zmianie ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych, ustawy o Sądzie Najwyższym oraz niektórych innych ustaw z 20 grudnia 2019 r. (lagen om ändring av lagen om allmänna domstolars organisation, lagen om Högsta domstolen och vissa andra lagar av den 20 december 2019, Dz.U. 2020, position 190) (nedan kallad lagen av den 20 december 2019).

hinder för att pröva målet i dess nuvarande sammansättning. Bestämmelserna i artikel 47a ska gälla i tillämpliga delar.

§ 2. Om åtgärder måste vidtas i ett mål, bland annat när detta krävs enligt särskilda bestämmelser eller är motiverat av hänsyn till ett korrekt genomförande av förfarandet och när den dömande sammansättning som har tilldelats målet inte kan göra detta, ska åtgärder vidtas av den sammansättning som har utsetts i enlighet med vikarieplanen och, om åtgärder inte omfattas av vikarieplanen, av den sammansättning som har utsetts i enlighet med artikel 47a.

§ 3. Beslut i sådana mål som avses i punkterna 1 och 2 ska fattas av domstolens ordförande eller av en domare som denne utsett.

…”

9. Genom lagen av den 20 december 2019 tillades § 4 till artikel 55 i lagen om allmänna domstolar, vilken har följande lydelse:

”Domare får döma i alla mål på anställningsorten och även vid andra domstolar i de fall som anges i lag (domarens behörighet). Bestämmelserna om att fördela mål och om att utse och ändra dömande sammansättningar begränsar inte en domares behörighet och kan inte åberopas för att fastställa att en dömande sammansättning strider mot lagen, att en domstol har en olämplig sammansättning eller att en person som saknar befogenhet eller behörighet att döma ingår.”

10. Enligt artikel 8 i lagen av den 20 december 2019 är artikel 55 § 4 i lagen om allmänna domstolar även tillämplig på mål som inletts eller avslutats innan lagen av den 20 december 2019 trädde i kraft.

C. Rättegångsreglerna från år 2015

11. I artikel 43 § 1 i rättegångsreglerna från år 2015[5] föreskrivs att ”[m]ål ska slumpmässigt tilldelas referenter (domare och biträdande domare), efter den fastställda arbetsfördelningen, genom ett it-verktyg [(nedan kallat LPS-systemet)][6] som styrs med hjälp av en slumpvalsgenerator, separat för varje register, förteckning eller annan registeranordning, såvida inte andra tilldelningsregler föreskrivs i denna förordning …”.

12. Artikel 52b i rättegångsreglerna har följande lydelse:

”§ 1. Suppleanter (domare, biträdande domare och juryledamöter) ska anges i vikarieförteckningen för respektive arbetsdag.

§ 2. Tjänstgörande och biträdande domare ska anges i tjänsteförteckningen för respektive dag.

§ 3. Vikarieförteckningen och tjänsteförteckningen ska innehålla uppgift om antalet ställföreträdande och tjänstgörande [domare och biträdande domare] per period, per avdelning eller per typ av mål som tilldelas ställföreträdande och tjänstgörande [domare och biträdande

[5] Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 23 grudnia 2015 r. Regulamin urzędowania sądów powszechnych (justitieministerns förordning av den 23 december 2015 om de allmänna domstolarnas organisation) (Dz.U. 2015, position 2316) (nedan kallad rättegångsreglerna från år 2015).

[6] *System Losowego Przydziału Spraw* (systemet för slumpmässig fördelning av mål till domare).

domare], samt den ordning i vilken vikarier ska utses, och mål som tilldelats tjänstgörande [domare och biträdande domare] när mer än en [domare och biträdande domare] står som ställföreträdande och tjänstgörande domare.

…”

13. I artikel 52c i rättegångsreglerna från år 2015 föreskrivs följande:

”§ 1. För det fall referenten uteblir vid förhandlingen ska avdelningens ordförande ställa in förhandlingen om de berörda parterna kan underrättas därom, såvida det inte står klart att förhandlingen måste hållas för att förfarandet ska kunna genomföras på korrekt rätt.

§ 2. Det mål i vilket förhandlingen inte har ställts in ska avgöras av den ställföreträdande domaren enligt vikarieplanen för den aktuella dagen. Om den ställföreträdande domaren inte har kunnat förbereda sig på lämpligt sätt eller om det, för att den ställföreträdande domaren ska kunna pröva målet, krävs att en väsentlig del av förfarandet återupptas, ska avdelningens ordförande besluta att förhandlingen ska ställas in. …

…

§ 4. Den ställföreträdande domaren ska ha behörighet att tilldela det mål som prövas enligt 2 § till sig själv. I detta fall ska it-verktyget tilldela den domaren ett mål mindre i samma kategori.

…”

II. Målet vid den nationella domstolen och tolkningsfrågorna

14. Den 27 april 2018 väckte bolag S en handelsrättslig talan vid Sąd Okręgowy w Warszawie (Regiondomstolen i Warszawa, Polen). Bolag S agerar i egenskap av förvärvare av en fordran mot bolag C, som är verksamt inom detaljhandelssektorn. Det förstnämnda bolaget har yrkat att det sistnämnda ska förpliktas att betala ett belopp på 4 572 648 polska zloty (PLN) (cirka 1 045 000 euro), vilket motsvarar kontanta premier baserade på omsättningen under ett visst räkenskapsår (resterande skuldbelopp), som det bolaget erhöll inom ramen för ett ramavtal som hade ingåtts med överlåtaren. Enligt bolag S har dessa premier erhållits i strid med den nationella konkurrensrätten.

15. Målet tilldelades den 16:e avdelningen för handelsrättsliga mål vid den domstolen och domare E.T., vice ordförande för den avdelningen, i egenskap av ensamdomare, inom ramen för programvarusystemet för slumpmässig tilldelning av mål.

16. Den 25 mars 2019, det vill säga den dag då förhandlingen hölls, utsåg ordföranden för den 16:e avdelningen för handelsrättsliga mål emellertid domare J.K., som var den domare som var i tjänst den dagen, att hålla i förhandlingen eftersom domare E.T. var frånvarande på grund av tjänstledighet på egen begäran. Målet tilldelades därför domare J.K..

17. Den talan som bolag S hade väckt ogillades genom dom av den 16 september 2019, vilken meddelades av ensamdomare J.K. vid Sąd Okręgowy w Warszawie (Regiondomstolen i Warszawa).

18. Bolag S ingav den 27 oktober 2019 ett överklagande till Sąd Apelacyjny w Warszawie (Appellationsdomstolen i Warszawa), som är den hänskjutande domstolen.

19. I det överklagandet har bolag S hävdat att förfarandet vid domstolen i första instans var ogiltigt enligt artikel 379 § 4 i civilprocesslagen, med motiveringen att den dömande sammansättningen vid den domstolen var rättsstridig eftersom den stred mot principen att dömande sammansättningar inte får ändras, genom att det målet prövades av domare J.K. i stället för referenten E.T., som slumpmässigt hade valts ut genom LPS-systemet.

20. Efter att ha vidtagit omfattande utrednings- och kontrollåtgärder med avseende på domstolen i första instans [7] för att kontrollera lagenligheten av förfarandet vid den domstolen, har den hänskjutande domstolen konstaterat att ändringen av sammansättningen vid den domstol som dömde i första instans – i och med vilken målet prövades av domare J.K. i stället för den ursprungliga referenten E.T. – gjordes i ”uppenbar strid” med bestämmelserna i nationell rätt om att fördela mål och om att utse och ändra dömande sammansättningar, det vill säga artikel 47b § 1 i lagen om allmänna domstolar, jämförd med 52c § punkt 4 rättegångsreglerna från år 2015. Den hänskjutande domstolen har även påpekat att inte alla de formaliteter som krävs för ett sådant ersättande hade fullgjorts och misstänker att domstolen i första instans har gjort ändringar i vissa handlingar för att försöka avhjälpa dessa brister i efterhand.

21. Den hänskjutande domstolen har förklarat att den inte känner till skälen till det ersättandet, som den anser vara rättsstridigt och avsiktligt, samtidigt som den har påpekat att användningen av ett sådant förfarande kan leda till att relativt stort antal mål överförs från en domare till en annan.

22. Den hänskjutande domstolen har även påpekat att det, teoretiskt sett, inte kan uteslutas att en sammansättning med en domare medvetet kan ändras i känsliga fall. Så kan vara fallet när den domare som från början slumpmässigt har valts ut genom LPS-systemet bestämmer att förhandlingen ska hållas vid en tidpunkt då vederbörande kommer att vara ledig på egen begäran och när hans eller hennes frånvaro utnyttjas för att ersätta den domaren med en domare som, vid den tidpunkten, finns upptagen i förteckningen över tjänstgörande domare och vars namn kan vara känt i förväg.

23. Slutligen har den hänskjutande domstolen hänvisat till resolutioner från Sąd Najwyższy (Högsta domstolen, Polen) av vilka det framgår att en dömande sammansättning som har utformats i strid med bestämmelserna i nationell rätt om att fördela mål och om att utse och ändra de dömande sammansättningar som prövar målet kan utgöra en grund för att ogiltigförklara förfarandet, i enlighet med artikel 379 § 4 i civilprocesslagen.

24. Den hänskjutande domstolen har emellertid påpekat att sedan införandet av artikel 55 § 4 i lagen om allmänna domstolar är all slags prövning i det hänseendet förbjuden inom ramen för ett överklagande.

[7] Så många som 36 punkter i beslutet om hänskjutande ägnas åt utrednings- och kontrollåtgärderna (se punkterna 21–56 i beslutet).

25. Mot denna bakgrund beslutade den hänskjutande domstolen att vilandeförklara målet och ställa följande tolkningsfrågor till EU-domstolen:

”(1) Ska artiklarna 2, 6.1, 6.3 och 19.1 andra stycket i [FEU], i förening med artikel 47 i [stadgan], tolkas så, att en domstol i första instans i en medlemsstat … inte kan anses vara en oavhängig och opartisk domstol som har inrättats enligt lag och som säkerställer ett effektivt domstolsskydd, då dess dömande sammansättning utgörs av en ensamdomare som tilldelats målet i [”uppenbar strid”] mot bestämmelserna i nationell rätt om att fördela mål och om att utse och ändra dömande sammansättningar?

(2) Ska artiklarna 2, 6.1, 6.3 och 19.1 andra stycket [FEU], i förening med artikel 47 i [stadgan], tolkas så, att de utgör hinder för en tillämpning av en sådan bestämmelse i nationell rätt som artikel 55 § 4 andra meningen i [lagen om allmänna domstolar], i förening med artikel 8 i [lagen av den 20 december 2019], i den mån de förbjuder domstolen i andra instans att … ogiltigförklara ett förfarande vid en nationell domstol i första instans i ett mål som anhängiggjorts vid denna domstol på grund av att den dömande sammansättningen i denna domstol strider mot lagen, att domstolen har en olämplig sammansättning eller att en person som saknar befogenhet eller behörighet att döma ingår, som en rättslig sanktion för att säkerställa ett effektivt domstolsskydd när en domare tilldelats målet i [”uppenbar strid”] mot bestämmelserna i nationell rätt om att fördela mål och om att utse och ändra dömande sammansättningar?”

III. Förfarandet vid EU-domstolen

26. Skriftliga yttranden har inkommit från bolag C (motparten i det nationella målet), Prokurator Prokuratury Regionalnej w Warszawie (Åklagaren vid Regionala åklagarmyndigheten i Warszawa, Polen) (nedan kallad den regionala åklagaren), den polska regeringen och Europeiska kommissionen. En förhandling hölls den 7 mars 2024, vid vilken alla ovannämnda parter var företrädda, med undantag för den regionala åklagaren.

IV. Bedömning

A. EU-domstolens behörighet och huruvida tolkningsfrågorna kan tas upp till prövning

27. Bolag C och den regionala åklagaren har framfört olika argument i detta avseende. [8]

28. För det första har bolag C och den regionala åklagaren, i huvudsak, gjort gällande att begäran om förhandsavgörande inte kan tas upp till prövning, eftersom den syftar till att få till stånd en tolkning av nationell rätt och anknytningen till unionsrätten inte är tillräcklig tydlig.

29. Det är emellertid tillräckligt att erinra om EU-domstolens praxis, av vilken det framgår att ”[a]rtikel 19.1 andra stycket FEU är … bland annat tillämplig på varje organ som, i egenskap av domstol, kan komma att pröva frågor om tillämpning och tolkning av unionsrätten och därmed

[8] Vid förhandlingen återkallade den polska regeringen sina skriftliga yttranden, inbegripet invändningen om rättegångshinder, och framförde helt nya yttranden. Regeringen gjorde i huvudsak gällande att i) kravet på en oavhängig och opartisk domstol som inrättats enligt lag utgjorde hinder för att målet prövades av en ny domare som hade utsetts till referent i ”uppenbar strid” med nationella bestämmelser om fördelning av mål, och att ii) enligt unionsrätten ska domstolen i andra instans underlåta att tillämpa nationella bestämmelser, som hindrar den från att pröva huruvida ovannämnda krav har uppfyllts i första instans.

frågor som omfattas av unionsrätten”.[9] Det är ostridigt att så är fallet i förevarande mål. Såväl domstolen i första instans (vars sammansättning har ifrågasatts ur ett lagenlighetsperspektiv) som domstolen i andra instans (som är den hänskjutande domstolen och som inte har behörighet att pröva en sådan oegentlighet eller fått denna återkallad enligt nationell rätt) kan behöva avgöra frågor som rör tillämpningen eller tolkningen av unionsrätten. Därför måste de uppfylla kraven på ett effektivt domstolsskydd.

30. För det andra har den regionala åklagaren hävdat att begäran om förhandsavgörande avser bestämmelser som rör organisationen av en medlemsstats domstolsväsende, vilket är en fråga som, liksom alla andra frågor som rör statliga organs organisation och verksamhet, omfattas av den statens exklusiva behörighet.

31. Det argumentet kan avvisas med stöd av fast rättspraxis. Det är nämligen ”visserligen medlemsstaterna som har befogenhet att organisera domstolsväsendet i respektive land. Medlemsstaterna är dock skyldiga att därvid iaktta de skyldigheter som åligger dem enligt unionsrätten när de utövar denna befogenhet”,[10] särskilt artikel 19.1 andra stycket FEU.[11]

32. För det tredje har den regionala åklagaren hävdat att enligt artikel 51 i stadgan är artikel 47 i den, vilken tolkningsfrågorna avser, inte tillämplig, eftersom det nationella målet inte har någon anknytning till unionsrätten. Att den artikeln inte är tillämplig har, i Republiken Polens fall, stöd i protokoll (nr 30) om Polens och Förenade kungarikets tillämpning av [stadgan].

33. EU-domstolen har förklarat skillnaden mellan de respektive tillämpningsområdena för artikel 19.1 andra stycket FEU och artikel 47 i stadgan: ”Medan artikel 47 i stadgan bidrar till iakttagandet av rätten till ett effektivt domstolsskydd för enskilda som *i ett visst fall* gör gällande en rättighet som tillkommer dem enligt unionsrätten, syftar artikel 19.1 andra stycket FEU till att garantera att *det system med möjligheter till överklagande som varje medlemsstat ska ha inrättat* verkligen säkerställer ett effektivt domstolsskydd inom de områden som omfattas av unionsrätten.”[12]

34. Jag anser att tvisten i det nationella målet visserligen inte förefaller ha någon anknytning till någon unionsrättslig bestämmelse. Till stöd för sin talan mot svaranden i det nationella målet (bolag C) har käranden (bolag S) i själva verket enbart åberopat en bestämmelse i nationell rätt, och den hänskjutande domstolen har i sin tur inte lämnat några uppgifter som tyder på att den bestämmelsen har någon som helst anknytning till unionsrätten. Det förefaller därför som om artikel 47 i stadgan inte är tillämplig som sådan i det nationella målet, enligt artikel 51.1 i stadgan.

35. Såsom framgår av EU-domstolens praxis[13] är artikel 47 i stadgan, i en situation som den här aktuella, emellertid fortfarande relevant för tolkningen av artikel 19.1 i stadgan, trots att den inte som sådan är tillämplig i det nationella målet. EU-domstolen har därvidlag slagit fast att ”[e]ftersom medlemsstaterna enligt artikel 19.1 andra stycket FEU ska fastställa de möjligheter till överklagande som behövs för att säkerställa ett effektivt domstolsskydd i den mening som

[9] Dom av den 26 mars 2020, Miasto Łowicz och Prokurator Generalny (C-558/18 och C-563/18, EU:C:2020:234, nedan kallad domen i målet Miasto Łowicz, punkterna 33 och 34, och där angiven rättspraxis).

[10] Dom av den 18 april 2024, OT m.fl. (Avskaffande av en domstol) (C-634/22, EU:C:2024:340, punkt 24 och där angiven rättspraxis).

[11] Domen i målet Miasto Łowicz, punkt 36 och där angiven rättspraxis.

[12] Dom av den 20 april 2021, Repubblika (C-896/19, EU:C:2021:311, punkt 52). Se, även, förslag till avgörande av generaladvokaten Rantos i målet Krajowa Rada Sądownictwa (Bibehållande av en tjänst som domare) (C-718/21, EU:C:2023:150, punkt 20 och fotnoterna 26–28).

[13] Dom av den 22 februari 2022, RS (Verkan av domar från en författningsdomstol) (C-430/21, EU:C:2022:99, nedan kallad domen i målet RS, punkterna 36 och 37).

avses i bland annat *artikel 47 i stadgan*, inom de områden som omfattas av unionsrätten, *måste* sistnämnda bestämmelse *likväl beaktas i vederbörlig ordning vid tolkningen av artikel 19.1 andra stycket FEU*" (min kursivering).

36. För det fjärde har den regionala åklagaren, i huvudsak, hävdat att den första tolkningsfrågan är hypotetisk, eftersom ett svar på den frågan inte är nödvändigt för att den hänskjutande domstolen ska kunna avgöra det nationella målet.

37. Enligt min mening är det tillräckligt att påpeka att i) enligt den hänskjutande domstolen innebär typen av de aktuella oegentligheterna en risk för att presumtionen om oavhängighet hos domstolen i första instans har ifrågasatts och ii) det finns en nationell lagbestämmelse [14] som utgör hinder för att den hänskjutande domstolen fastställer följderna av de oegentligheterna. Den hänskjutande domstolen vill därför få klarhet i huruvida den bestämmelsen inte ska tillämpas enligt artikel 19.1 andra stycket FEU.

38. Enligt fast rättspraxis ”presumeras nationella domstolars frågor om tolkningen av unionsrätten vara relevanta. Dessa frågor ställs mot bakgrund av den beskrivning av omständigheterna i målet och tillämplig lagstiftning som den nationella domstolen på eget ansvar har lämnat och vars riktighet det inte ankommer på EU-domstolen att pröva”. [15]

39. Mot bakgrund av det ovan anförda är jag övertygad om att EU-domstolen kan anse att tolkningsfrågorna i förevarande mål är ”nödvändiga” för att den hänskjutande domstolen ska kunna ”döma i saken” i det mål som är anhängigt vid den. [16]

40. För det femte har den regionala åklagaren, i huvudsak, hävdat att den hänskjutande domstolen, i strid med artikel 94 a i rättegångsreglerna för Europeiska unionens domstol, inte har lämnat någon förklaring av valet av de olika unionsrättsliga bestämmelser som det hänvisas till i tolkningsfrågorna.

41. Vad gäller artiklarna 2, 6.1 och 6.3 FEU ska det påpekas att den hänskjutande domstolen inte förklarar varför den begär att EU-domstolen ska tolka just de bestämmelserna. Jag anser dock att det framgår av skälen till beslutet om hänskjutande att tolkningsfrågorna, i huvudsak, avser tolkningen av kraven på ett effektivt domstolsskydd vid en oavhängig och opartisk domstol som har inrättats enligt lag, enligt artikel 19.1 andra stycket FEU. Vad gäller artikel 2 FEU ger artikel 19 FEU uttryck för det värde som rättsstaten utgör enligt den artikeln. [17] Under dessa omständigheter ska den prövning som ska göras som svar på tolkningsfrågorna ske i enlighet med artikel 19.1 andra stycket FEU, tolkad mot bakgrund av artikel 2 FEU och med vederbörlig hänsyn till artikel 47 i stadgan. [18]

[14] Artikel 55 § 4 i lagen om allmänna domstolar.

[15] Se dom i mål Miasto Łowicz, punkt 43 och där angiven rättspraxis.

[16] Ibidem, punkt 45 och där angiven rättspraxis.

[17] Se dom i mål RS, punkt 39 och där angiven rättspraxis.

[18] Se dom av den 29 mars 2022, Getin Noble Bank (C-132/20, EU:C:2022:235, punkterna 77–79).

B. Prövning i sak

1. Inledande synpunkter

42. Innan jag går in på tolkningsfrågorna är det nödvändigt att först behandla ett antal invändningar som har framförts av bolag C och den regionala åklagaren.

43. För det första har bolag C och den regionala åklagaren bestritt redogörelsen för den nationella lagstiftningen i beslutet om hänskjutande, eftersom de anser att den är ofullständig och partisk. Den regionala åklagaren har även gjort gällande att begreppet ”uppenbar strid” med bestämmelserna om att fördela mål och om att ändra dömande sammansättningar inte återfinns i den nationella lagstiftningen. Det begreppet har använts av den hänskjutande domstolen som anser att det skiljer sig från begreppet en ”ren avvikelse” (som skett tillfälligt, omedvetet, oavsiktligt eller av misstag).

44. Enligt min mening räcker det att erinra om fast rättspraxis, enligt vilken ”den hänskjutande domstolen är ensam behörig att fastställa och bedöma de faktiska omständigheterna i det mål som den har att avgöra samt att tolka och tillämpa nationell rätt”. [19]

45. EU-domstolen bör således förlita sig på den hänskjutande domstolens bedömning, att en omfördelning av målet till en annan referent i första instans, i princip, skulle kunna leda till att den dom som har meddelats i första instans upphävs på grund av ett uppenbart åsidosättande och/eller en uppenbar oegentlighet i det förfarandet, medan artikel 55 § 4 i lagen om allmänna domstolar utgör hinder för ett sådant eventuellt upphävande.

46. För det andra har bolag C och den regionala åklagaren, i huvudsak, gjort gällande att bestämmelser om att fördela mål och om att ändra dömande sammansättningar är bestämmelser av enbart administrativ och teknisk art, vilka framför allt syftar till att säkerställa en rättvis fördelning av arbetsbördan och som, till sin natur, inte skulle kunna utgöra en kanal för yttre påverkan, det vill säga från verkställande eller lagstiftande organ. Sådana administrativa och tekniska bestämmelser bör därför inte omfattas av unionsrättens tillämpningsområde.

47. EU-domstolen har i det hänseendet redan slagit fast att ”[d]omarna måste … skyddas gentemot yttre inblandning eller påtryckningar som skulle kunna äventyra deras oavhängighet. De regler som är tillämpliga på domarnas ställning och tjänsteutövning ska särskilt göra det möjligt att utesluta … även mer indirekt påverkan som kan inverka på domarnas beslutsfattande, och därmed utesluta att det framstår som att dessa domare inte är oavhängiga eller opartiska, vilket inverkar menligt på det förtroende som enskilda rättssubjekt ska kunna hysa för domstolsväsendet i ett demokratiskt samhälle och i en rättsstat”. [20]

48. De tvivel som den hänskjutande domstolen har gett uttryck för när den påstår att det finns en allvarlig risk för att nationella bestämmelser om att (om)fördela mål till dömande sammansättningar i synnerhet åsidosätts för att, i samråd mellan de berörda domarna, låta en domare ersätta en annan i ett specifikt mål eller i vissa typer av mål utgör tillräckliga skäl för att

[19] Dom av den 8 juni 2016, Hünnebeck (C-479/14, EU:C:2016:412, punkt 36). Se, även, dom av den 6 december 2018, Preindl (C-675/17, EU:C:2018:990, punkt 24 och där angiven rättspraxis).

[20] Dom av den 18 maj 2021, Asociația ”Forumul Judecătorilor din România” m.fl. (C-83/19, C-127/19, C-195/19, C-291/19, C-355/19 och C-397/19, EU:C:2021:393, punkt 197 och där angiven rättspraxis).

anse att dessa frågor inte enbart är av administrativ och teknisk art, utan att de är frågor som ska bedömas mot bakgrund av de krav som följer av unionsrätten i fråga om garantin för en oavhängig och opartisk domstol som har inrättats enligt lag.

49. För det tredje har bolag C och den regionala åklagaren, i huvudsak, gjort gällande att tillämpningen av en bestämmelse i nationell rätt enligt vilken ett förfarande ska ogiltigförklaras om den dömande sammansättningen har utformats i strid med lagen [21] kan begränsas till att enbart avse oegentligheter som rör utformningen av domstolens dömande sammansättning som helhet, men inte hur vissa dömande sammansättningar vid en domstol har utformats.

50. Det ska inledningsvis påpekas, såsom EU-domstolen gjorde i domen i målet Simpson och HG, [22] att ”[e]nligt Europadomstolens fasta praxis syftar införandet av uttrycket ’upprättats enligt lag’ i artikel 6.1 första meningen i Europakonventionen[[23]] till att … se till att … rättsstatsprincipen [iakttas] och avser inte endast den rättsliga grunden för en domstols själva existens, utan *även fastställandet av vilka som ska ingå i den dömande sammansättningen i varje mål* samt alla andra bestämmelser i nationell rätt vars åsidosättande gör att en eller flera domares deltagande i prövningen av målet betraktas som rättsstridigt, vilket särskilt innefattar bestämmelser om den berörda domstolens ledamöters oavhängighet och opartiskhet”. Det är följaktligen uppenbart att sådana bestämmelser som de i det nationella målet som rör (om)fördelning av ett mål till referenten är relevanta för att kontrollera huruvida garantin för en oavhängig och opartisk domstol som har inrättats enligt lag har iakttagits.

51. Kravet på att garantera en oavhängig och opartisk domstol enligt artikel 19.1 andra stycket FEU bör således, såsom den polska regeringen gjorde gällande vid förhandlingen, iakttas i nationella bestämmelser om att fördela mål till domare och om att ändra dömande sammansättningar, framför allt när detta kombineras med nationella bestämmelser som utgör hinder för att en domstol i andra instans prövar påstådda oegentligheter vid (om)fördelning av mål i första instans.

2. Prövning av de två frågorna tillsammans

52. Genom de två tolkningsfrågorna, som bör prövas tillsammans, har den hänskjutande domstolen, i huvudsak, ombett EU-domstolen att bedöma den samlade effekten av en rättsstridig tillämpning av bestämmelserna om att (om)fördela ett mål till en referent och avsaknaden av rättsmedel i det avseendet, samt huruvida denna samlade effekt är förenlig med unionsrätten, i synnerhet med artikel 19.1 andra stycket FEU, tolkad mot bakgrund av artikel 2 FEU och med beaktande av artikel 47 i stadgan.

53. Jag kommer att behandla tolkningsfrågorna genom att a) bedöma huruvida kravet på att garantera en oavhängig och opartisk domstol som har inrättats enligt lag omfattar bestämmelser om att (om)fördela mål till domare, b) pröva frågan huruvida det unionsrättsliga kravet på att en oavhängig och opartisk domstol som har inrättats enligt lag måste ”säkerställa ett effektivt domstolsskydd inom de områden som omfattas av unionsrätten” är tillämpligt i förevarande fall, c) behandla det kriterium som ska tillämpas vid bedömning av huruvida rättsstridig (om)fördelning av mål till domare kan undergräva kraven på ett effektivt domstolsskydd vid en

[21] Till exempel artikel 379 § 4 i civilprocesslagen.

[22] Dom av den 26 mars 2020, Omprövning Simpson/rådet och HG/kommissionen (C-542/18 RX-II och C-543/18 RX-II, EU:C:2020:232, nedan kallad domen i målet Simpson och HG, punkt 73 och där angiven rättspraxis).Min kursivering.

[23] Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, undertecknad i Rom den 4 november 1950 (nedan kallad Europakonventionen).

oavhängig och opartisk domstol som har inrättats enligt lag och huruvida det bör medföra att förfarandet i första instans ska ogiltigförklaras och, till sist, d) undersöka inverkan av EU-domstolens dom i mål kommissionen/Polen (Domares oavhängighet och privatliv)[24] på förevarande mål.

a) Kravet på att garantera en oavhängig och opartisk domstol som har inrättats enligt lag omfattar bestämmelser om att (om)fördela mål till domare

54. Till att börja med är det viktigt att erinra om befintlig internationell vägledning och rättspraxis om garantin för en oavhängig och opartisk domstol som har inrättats enligt lag, i den del dessa avser system för (om)fördelning av mål. Nationella bestämmelser om att utse och ändra dömande sammansättningar har redan prövats av bland annat Venedigkommissionen[25] och Europadomstolen.

55. I sin rapport av den 16 mars 2010[26] fastställer Venedigkommissionen vissa krav som medlemsstaterna bör uppfylla. Venedigkommissionen rekommenderar bland annat att (om)fördelning av mål till domare ska styras av objektiva och transparenta kriterier som har fastställts i lag. Venedigkommissionen understryker även att begreppet domstol som har inrättats enligt lag förutsätter att det finns nationella bestämmelser som garanterar oavhängighet och opartiskhet inte bara för domstolen som helhet utan även för den enskilde domaren.[27] Enligt min mening omfattar det kravet inte bara sådana bestämmelser i sig, utan även tillämpningen av dem, vilket också måste ske på ett objektivt och öppet - det vill säga på ett icke godtyckligt - sätt.

56. Det framgår dessutom av Europadomstolens praxis att en parts tvivel om huruvida en domare är oavhängig och opartisk är befogade när det i nationell rätt inte föreskrivs *några tillräckliga processrättsliga skyddsregler för att förhindra rättslig påverkan*.[28]

57. En sådan rättslig ram saknades i mål Miracle Europe Kft mot Ungern, där den domare som tilldelade mål till andra domare hade ett omfattande utrymme för skönsmässig bedömning. I den domen[29] konstaterade Europadomstolen att den relevanta domstolen, till följd av att målet hade omfördelats på ett skönsmässigt sätt, inte var en domstol som hade inrättats enligt lag och fann därför att rätten till en rättvis rättegång enligt artikel 6.1 i Europakonventionen hade åsidosatts. Dessa slutsatser från Europadomstolen visar hur viktigt det är att mål (om)fördelas till domare i strikt överensstämmelse med lagen och på ett objektivt och öppet sätt.[30]

58. Vi kan även stödja oss på EU-domstolens befintliga rättspraxis.

[24] Dom av den 5 juni 2023 (C-204/21, EU:C:2023:442, nedan kallad domen i målet kommissionen/Polen (Domares oavhängighet och privatliv)).

[25] Venedigkommissionen (formellt Europeiska kommissionen för demokrati genom lag) är ett rådgivande organ inom Europarådet.

[26] *Report on the independence of the judicial system, Part I*: *The independence of judges*, antagen av Venedigkommissionen vid dess 82:a plenarsession, Venedig, den 12–13 mars 2010, punkt 81 och punkt 82(16).

[27] Ibidem, punkterna 77 och 79.

[28] Se Sillen, J., *The concept of "internal judicial independence" in the case law of the European Court of Human Rights*, European Constitutional Law Review, nr 15, 2019, s. 121, där det vid upprepade tillfällen hänvisas till relevant rättspraxis från Europadomstolen.

[29] Europadomstolen, 12 januari 2016, CE:ECHR:2016:0112JUD005777413, nedan kallad domen i målet Miracle Europe, § 58.

[30] I doktrinen förklaras att "när ett mål väl har tilldelats en domare …, kan det i princip inte omfördelas till en annan domare eller domstol … utan den senares samtycke, utom när en sådan omfördelning är motiverad med hänsyn till en god rättsskipning", det vill säga "exempelvis när den domare eller avdelning som har tilldelats mål som kräver en snabbare handläggning än vanligt (till exempel i familjemål eller brottmål) ställs inför oväntade situationer som sannolikt kommer att innebära att förfarandet tar mycket längre tid, på bekostnad av parternas intressen." (Adam, S., *Good administration of justice from an EU law perspective: striking balance between disciplinary liability and judicial independence*, i Adam, S., Derveaux, I., Grasso, I. och Vaz Ventura, F. (utg., The Rule of law and good administration of justice in the digital era, Bruylant, 2024, s. 158).

59. I domen i målet kommissionen/Polen (Disciplinära förfaranden gentemot domare) [31] uttalade sig EU-domstolen bland annat om nationella bestämmelser som gav ordföranden för avdelningen för disciplinära mål vid Sąd Najwyższy (Högsta domstolen) *befogenhet att skönsmässigt utse* den disciplinära domstol som är territoriellt behörig att pröva ett disciplinärt förfarande mot en domare vid en allmän domstol, *utan att de kriterier som ska vara uppfyllda härför preciseras i tillämplig lagstiftning*.

60. I den domen konstaterade EU-domstolen att ”[i] avsaknad av sådana kriterier skulle en dylik befogenhet bland annat kunna användas för att ge vissa domare vissa mål, och således undvika att de tilldelas andra domare eller för att utöva påtryckningar på de domare som valts ut på detta sätt”. [32]

61. Jag anser att dessa konstateranden, när de bedöms mot bakgrund av rättsstatsprincipen, blir relevanta inte bara i ett fall där det i lag inte har fastställts några kriterier för (om)fördelning av mål till domare, utan även där sådana kriterier finns i lagen men, i avsaknad av domstolsprövning, inte tillämpas över huvud taget eller inte tillämpas på ett objektivt och öppet sätt, eftersom liknande negativa effekter skulle kunna uppstå i sådana situationer.

62. Av det ovan anförda följer att kravet på en garanti för en oavhängig och opartisk domstol som har inrättats enligt lag enligt artikel 19.1 andra stycket FEU, tolkad mot bakgrund av rättsstatsprincipen i artikel 2 FEU, kräver att när en medlemsstat har fastställt bestämmelser om att (om)fördela mål till domare, måste de bestämmelserna vara effektiva och tillämpas på ett objektivt och öppet sätt.

b) Artikel 19.1 andra stycket FEU, som uttryckligen kräver att det ska säkerställas ett ”effektivt domstolsskydd inom de områden som omfattas av unionsrätten”, är tillämplig i förevarande fall

63. Enligt EU-domstolens praxis ”ankommer [det] … på medlemsstaterna att inrätta ett system med rättsmedel och förfaranden som säkerställer ett effektivt domstolsskydd inom [de] områden [som omfattas av unionsrätten]”. [33] Detta återspeglar den uttryckliga ordalydelsen i artikel 19.1 andra stycket FEU.

64. När medlemsstaterna inför ett sådant system är de skyldiga att ge full verkan åt principen om ett effektivt domstolsskydd, som utgör en allmän princip i unionsrätten. I detta sammanhang har EU-domstolen konstaterat att ”artikel 19.1 andra stycket FEU [ger] nämligen uttryck för det värde som rättsstaten utgör enligt artikel 2 FEU. Medlemsstaterna är härvid skyldiga att tillhandahålla ett system med rättsmedel och förfaranden som säkerställer att enskildas rätt till ett effektivt domstolsskydd iakttas inom alla de områden som omfattas av unionsrätten. Principen om ett effektivt domstolsskydd, till vilken det hänvisas i artikel 19.1 andra stycket FEU, utgör en allmän unionsrättslig princip som numera stadfästs i artikel 47 i stadgan”. [34]

65. Det följer av min bedömning ovan (i punkterna 54–62 i förevarande förslag till avgörande), av själva ordalydelsen i fördraget om Europeiska unionen och av EU-domstolens praxis (i punkterna 63 och 64 i förevarande förslag till avgörande) att, i en situation där en domstols

[31] Dom av den 15 juli 2021, kommissionen/Polen (Disciplinära förfaranden gentemot domare) (C-791/19, EU:C:2021:596, nedan kallad domen i målet kommissionen/Polen (Disciplinära förfaranden gentemot domare), punkt 172).

[32] Ibidem, punkt 173.

[33] Dom av den 27 februari 2018, Associação Sindical dos Juízes Portugueses (C-64/16, EU:C:2018:117, punkt 34).

[34] Domen i målet kommissionen/Polen (Domares oavhängighet och privatliv), punkterna 269 och 286.

oavhängighet och opartiskhet såsom krävs enligt artikel 19.1 andra stycket FEU ifrågasätts, på grund av en rättsstridig (om)fördelning av ett mål till en domare, är det av avgörande betydelse att det finns en rätt till ett effektivt rättsmedel och att en domstol har behörighet att säkerställa efterlevnaden av denna rättighet för att kunna pröva huruvida en sådan påstådd rättsstridighet föreligger, i syfte att säkerställa en effektiv tillämpning av kravet på att garantera en oavhängig och opartisk domstol som har inrättats enligt lag.

66. I förevarande fall finns en bestämmelse i nationell rätt [35] enligt vilken bestämmelser om (om)fördelning av mål helt ska undantas från all domstolsprövning inom ramen för ett överklagande. Det måste således bedömas huruvida artikel 19.1 andra stycket FEU – tolkad mot bakgrund av artikel 2 FEU i den del där rättsstatsprincipen slås fast och med vederbörlig hänsyn till artikel 47 i stadgan som återspeglar rätten till ett effektivt rättsmedel som en allmän princip i unionsrätten – utgör hinder för att tillämpa en sådan nationell bestämmelse med avseende på rättsstridig (om)fördelning av mål, på grund av att den är oförenlig med artikel 19.1 andra stycket FEU.

67. Genom detta förbud tycks den nationella lagstiftaren – på ett absolut sätt – ha beslutat att inga oegentligheter i samband med (om)fördelning av mål i första instans får prövas inom ramen för ett överklagande, trots att det såsom den hänskjutande domstolen har vidhållit i beslutet om hänskjutande inte nödvändigtvis kan uteslutas att de aktuella oegentligheterna riskerar att allvarligt skada den dömande sammansättningens oavhängighet eller opartiskhet. Med tanke på den roll som nationella domstolar har i Europeiska unionens rättsordning och, i synnerhet, när det gäller att säkerställa rättsstatsprincipen, måste sådana domstolar, oavsett nivå, alltid uppfattas som oavhängiga och opartiska. Detta innebär med nödvändighet att, för det fall en nationell domstol i andra instans har att pröva ett mål på grund av att det finns tillräckliga skäl att anta att den uppfattningen om domstolen i första instans ifrågasätts (vilket vid första påseendet tycks vara fallet i det nationella målet), måste den part som begär en sådan prövning ha tillgång till ett effektivt rättsmedel.

68. Jag anser följaktligen att ett absolut förbud mot rättsmedel i en sådan situation skulle strida mot artikel 19.1 andra stycket FEU, enligt vilken medlemsstaterna, via sina nationella domstolar, är skyldiga att fastställa ”de möjligheter till överklagande som behövs för att säkerställa ett effektivt domstolsskydd inom de områden som omfattas av unionsrätten”. Den omständigheten att en nationell domstol *eventuellt* ska pröva och tolka unionsrätten är tillräcklig för att den bestämmelsen ska tillämpas. [36]

69. I förevarande fall har den hänskjutande domstolen konstaterat att det inte bara föreligger ett ”uppenbart åsidosättande” av bestämmelserna om (om)fördelning av mål till domare, utan även att det ovannämnda försvåras av den omständigheten att rättsmedel är förbjudna. Den samlade effekten av dessa båda omständigheter är sådan att den kan ge upphov till rimligt tvivel hos enskilda rättssubjekt beträffande pålitligheten hos domstolen i första instans i förhållande till interna eller yttre omständigheter och dess neutralitet i förhållande till de intressen som den ställs inför. Sådana tvivel kan, såsom den hänskjutande domstolen har påpekat, innebära att den

[35] Artikel 55 § 4 i lagen om allmänna domstolar.

[36] Se Prechal, S., *Article 19 TEU and national courts: A new role for the principle of effective judicial protection*?, i Bonelli, M., Eliantonio, M. och Gentile, G. (red.), Article 47 of the EU Charter and Effective Judicial Protection, Volume 1: The Court of Justice’s Perspective, Oxford, 2022, s. 23.

dömande sammansättningen inte framstår som oavhängig eller opartisk, vilket i sin tur kan inverka menligt på det förtroende som enskilda rättssubjekt ska kunna hysa för domstolsväsendet i ett demokratiskt samhälle och i en rättsstat. [37]

70. Den omständigheten att bestämmelser om (om)fördelning av mål, på ett absolut sätt, är helt undantagna från all form av domstolsprövning inom ramen för ett överklagande innebär dessutom att själva kärnan i principen att rättvisa inte bara ska skipas, utan det ska även synas att rättvisa skipas, går förlorad.

c) Kriteriet vad gäller oegentligheter vid (om)fördelning av mål till domare, vilka kan undergräva kraven på ett effektivt domstolsskydd vid en oavhängig och opartisk domstol som har inrättats enligt lag

71. Det kan utläsas av EU-domstolens praxis att inte alla oegentligheter nödvändigtvis medför att förfarandet vid domstolen i första instans ogiltigförklaras av domstolen i andra instans och att oegentligheter som inte får några betydande konsekvenser för förekomsten av ett effektivt rättsmedel kanske inte leder till ogiltigförklaring. [38]

72. Det är nämligen inte så att varje oegentlighet, som begås i samband med att ett mål tilldelas en dömande sammansättning eller att det omfördelas till en annan sammansättning, i kraft av själva sakförhållandet (*ipso facto*) innebär ett åsidosättande av artikel 19.1 andra stycket FEU och därför måste bli föremål för domstolsprövning inom ramen för ett överklagande.

73. Såsom kommissionen påpekade vid förhandlingen skulle det exempelvis, vid första påseendet, vara av underordnad betydelse om upprättandet av förteckningen över vikarierande domare eller uppförandet av namnen på den skulle ha skett på ett felaktigt sätt (till exempel inte i alfabetisk ordning utan utifrån födelsedatum). Sådana oegentligheter förefaller nämligen, i princip, inte kunna inverka menligt på det nationella domstolsväsendets funktion eller på garantierna för oavhängighet och opartiskhet, i den mening som avses i artikel 19.1 andra stycket FEU. Syftet med den artikeln är att endast fånga upp problem som är av en viss svårhetsgrad och/eller av systematisk karaktär där det är osannolikt att den interna rättsordningen kan erbjuda ett lämpligt korrigerande rättsmedel. [39]

74. Det ska i detta sammanhang påpekas att i sin rättspraxis har Europadomstolen prövat frågan om svårhetsgraden av oegentligheter som kan utgöra ett åsidosättande av rätten till en ”domstol som har inrättats enligt lag” med hjälp av ”tröskelkriteriet”. [40] I domen i målet Miracle Europe har Europadomstolen hänvisat till en ”uppenbar överträdelse” av tillämplig nationell rätt. Såsom har påpekats ovan utgör principen om ett effektivt domstolsskydd för de rättigheter som enskilda rättssubjekt har enligt unionsrätten, vilket är en princip som det hänvisas till i artikel 19.1 andra stycket FEU, och därmed kravet på att garantera domstolars oavhängighet och opartiskhet en allmän i princip i unionsrätten som följer av medlemsstaternas gemensamma konstitutionella

[37] Se, analogt, dom i mål kommissionen/Polen (Disciplinära förfaranden gentemot domare), punkt 112.

[38] Se, analogt, dom i mål Simpson och HG, punkterna 75–80.

[39] Se förslag till avgörande av generaladvokaten Bobek i de förenade målen Prokuratura Rejonowa w Mińsku Mazowieckim m.fl. (C-748/19–C-754/19, EU:C:2021:403, punkt 143 och följande punkter). Se, även, förslag till avgörande av generaladvokaten Tanchev i målet kommissionen/Polen (Allmänna domstolars oavhängighet) (C-192/18, EU:C:2019:529, punkt 115), och i de förenade målen Miasto Łowicz och Prokuratur Generalny (C-558/18 och C-563/18, EU:C:2019:775, punkt 125), se även det förslag till avgörande av generaladvokaten Rantos som jag har hänvisat till i fotnot 12 i förevarande förslag till avgörande.

[40] Se Europadomstolen, 1 december 2020, Guðmundur Andri Ástráðsson mot Island, CE:ECHR:2020:1201JUD002637418, §§ 235–290.

traditioner och som numera även stadfästs i artikel 47 i stadgan.[41] Det ska erinras om att artikel 52.3 i stadgan syftar till att trygga den nödvändiga koherensen mellan rättigheterna i stadgan och motsvarande rättigheter i Europakonventionen, utan att undergräva unionsrättens och Europeiska unionens domstols autonomi. Vid tolkningen av stadgan ska således hänsyn tas till motsvarande rättigheter i Europakonventionen såsom lägsta tillåtna skyddsnivå.[42] En sådan konsekvent tolkning är av yttersta vikt för att förstå vad som utgör ett åsidosättande av kraven på ett effektivt domstolsskydd vid en oavhängig och opartisk domstol som har inrättats enligt lag.

75. Jag anser därför att kriteriet bör vara strikt och att rätten till domstolsprövning inom ramen för överklagandeförfaranden enbart ska uppstå vid påståenden om ”uppenbara åsidosättanden” av tillämpliga nationella bestämmelser om (om)fördelning av mål till domare, i enlighet med artikel 19.1 andra stycket FEU, tolkad mot bakgrund av artikel 2 FEU och artikel 47 i stadgan, eftersom det endast är sådana åsidosättanden som kan ge upphov till tvivel om oavhängigheten och opartiskheten hos en medlemsstats domstol.

76. Det ankommer på den hänskjutande domstolen att pröva sådana påståenden med beaktande av nedanstående överväganden. Enligt min mening framgår det av domen i målet Simpson och HG att när oegentligheten är av betydande art och allvar, ges intrycket att andra institutioner har missbrukat sitt utrymme för skönsmässig bedömning genom att undergräva integriteten i den utgång som för förfarandet i fråga framåt, och därmed ger upphov till rimligt tvivel hos parter och enskilda vad beträffar en referents eller en domstols oavhängighet och opartiskhet.

77. Det ankommer således på den hänskjutande domstolen att fastställa oegentlighetens art och allvar, huruvida (om)fördelningen av målet till domaren i första instans var i linje med tillämplig nationell rätt och med kravet på att säkerställa ett effektivt domstolsskydd vid en oavhängig och opartisk domstol som har inrättats enligt lag, i enlighet med artikel 19.1 andra stycket FEU, tolkad mot bakgrund av artikel 2 FEU och med vederbörlig hänsyn till artikel 47 i stadgan. Den hänskjutande domstolen ska göra sin bedömning mot bakgrund av samtliga relevanta omständigheter. Den ska inte bara kontrollera huruvida ändringen av den dömande sammansättningen var i linje med *nationell rätt*, utan den ska även bland annat undersöka de *omständigheter* under vilka den ändringen gjordes samt frågan huruvida ändringen grundade sig på godtyckliga överväganden.

78. Vid en sådan bedömning ska den hänskjutande domstolen ha i åtanke att, såsom framgår av EU-domstolens praxis, omfattar ”[k]ravet på domstolarnas oavhängighet, enligt artikel 19.1 andra stycket FEU, … två aspekter. Den första aspekten … är extern … [och] [d]en andra aspekten är *intern* och sammanfaller med begreppet opartiskhet och handlar om att avståndet gentemot parterna och deras respektive intressen vad gäller saken i målet ska vara detsamma. Sistnämnda aspekt *förutsätter att objektivitet iakttas och att det inte föreligger något annat intresse vad gäller utgången i målet än vad som följer av en strikt tillämpning av rättsreglerna*.”[43]

79. Enligt min mening ingår dessa båda aspekter – den externa och den interna – i kriteriet för att fastställa huruvida just den situation i vilken målet har (om)fördelats till en referent i första instans är av sådant slag och sådant allvar att den ger upphov till en reell risk för att a) *andra personer eller administrativa organ inom domstolsväsendet i sig* kan komma att missbruka omfördelningsmakten på ett sätt som *undergräver integriteten i beslutet om att (om)fördela*

[41] Domen i målet kommissionen/Polen (Disciplinära förfaranden gentemot domare), punkt 52.

[42] Dom av den 6 oktober 2020, La Quadrature du Net m.fl. (C-511/18, C-512/18 och C-520/18, EU:C:2020:791, punkt 124 och där angiven rättspraxis).

[43] Domen i målet RS, punkt 41 (min kursivering).

mål till domare och för att b) resultatet av en sådan (om)fördelning kan ge upphov till tvivel om objektiviteten och avsaknaden av ”intresse vad gäller utgången i målet” och därigenom ge upphov till rimligt tvivel hos enskilda vad beträffar den eller de berörda domarnas oavhängighet och opartiskhet.

80. Härav följer att det ankommer på den hänskjutande domstolen att, med beaktande av samtliga relevanta omständigheter, avgöra huruvida den rättsstridiga tillämpningen av nationella bestämmelser om (om)fördelning av mål till domare i det nationella målet är av en sådan art att den utgör ett åsidosättande av kravet på att garantera en oavhängig och opartisk domstol som har inrättats enligt lag, vilket kräver att förfarandet i första instans ska ogiltigförklaras för att säkerställa ett effektivt domstolsskydd inom de områden som omfattas av unionsrätten.

d) Betydelsen av EU-domstolens dom i målet kommissionen/Polen (Domares oavhängighet och privatliv)

81. Den 5 juni 2023 – efter det att begäran om förhandsavgörande hade framställts i förevarande mål – fick EU-domstolen tillfälle att slå fast att artikel 55 § 4 i lagen om allmänna domstolar (just den bestämmelse som även är i fråga i det nationella målet) stred mot artikel 19.1 andra stycket FEU, jämförd med artikel 47 i stadgan.

82. I domen i målet kommissionen/Polen (Domares oavhängighet och privatliv,[44] slog EU-domstolen närmare bestämt fast att det åsidosättandet berodde på att det i artikel 55 § 4 i lagen om allmänna domstolar fastställdes förbud, som kan tillämpas mer allmänt, även för det fall det görs invändningar från en enskild som grundar sig på att nationella bestämmelser i synnerhet om antingen tilldelning av mål, fastställande eller ändring av dömande sammansättningar, eller tillämpningen av sådana bestämmelser, strider mot de krav i unionsrätten som följer av rätten att få sin sak prövad av en oavhängig och opartisk domstol som har inrättats enligt lag.

83. Enligt den domen, där artikel 55 § 4 i lagen om allmänna domstolar konstaterades strida mot artikel 19.1 andra stycket FEU, jämförd med artikel 47 i stadgan, ska polska nationella domstolar underlåta att tillämpa[45] artikel 55 § 4 i den lagen fram till dess att den har upphävts av den polska lagstiftaren i enlighet med artikel 260.1 FEUF[46] och principen om lojalt samarbete (artikel 4.3 FEU). Såsom framgår av EU-domstolens praxis följer detta krav av principen om unionsrättens företräde, som ”innebär att en nationell domstol … är … skyldig att, med stöd av sin egen behörighet, vid behov underlåta att tillämpa nationell lagstiftning eller praxis … som strider mot unionsbestämmelser med direkt effekt”.[47] Enligt fast rättspraxis har artikel 19.1 andra stycket FEU en sådan direkt effekt.[48]

84. Av ovanstående överväganden följer att de polska domstolarna numera (efter domen i målet kommissionen/Polen (Domares oavhängighet och privatliv) ska underlåta att tillämpa artikel 55 § 4 i lagen om allmänna domstolar och att de således i förevarande fall kan tillämpa artikel 379 § 4 i civilprocesslagen och/eller någon annan tillämplig nationell bestämmelse för att

[44] Punkterna 226 och 227.

[45] Se, även, dom av den 13 juli 2023, YP m.fl. (Upphävande av immunitet och avstängning av en domare) (C-615/20 och C-671/20, EU:C:2023:562, punkterna 61–64 och där angiven rättspraxis). Se, även, domen i målet kommissionen/Polen (Domares oavhängighet och privatliv), punkt 271.

[46] Vid förhandlingen framkom att den bestämmelsen ännu inte hade upphävts den 7 mars 2024.

[47] Domen i målet kommissionen/Polen (Domares oavhängighet och privatliv), punkt 228 och där angiven rättspraxis.

[48] Ibidem, punkt 78 och där angiven rättspraxis.

kontrollera huruvida ett mål i första instans har (om)fördelats till en referent på ett korrekt sätt, det vill säga i enlighet med tillämpliga nationella bestämmelser och kraven på en oavhängig och opartisk domstol som har inrättats enligt lag, och därigenom säkerställa ett effektivt domstolsskydd enligt artikel 19.1 andra stycket FEU, jämförd med artikel 2 FEU och med vederbörlig hänsyn till artikel 47 i stadgan.

V. Förslag till avgörande

85. Jag föreslår att EU-domstolen besvarar de frågor som Sąd Apelacyjny w Warszawie (Appellationsdomstolen i Warszawa, Polen) har ställt för förhandsavgörande på följande sätt:

Artikel 19.1 andra stycket FEU, tolkad mot bakgrund av artikel 2 FEU och med vederbörlig hänsyn till artikel 47 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna,

ska tolkas så, att den utgör hinder för en nationell bestämmelse som inbegriper ett absolut förbud mot rättsmedel för ett åsidosättande av nationella bestämmelser om (om)fördelning av mål till domare i fall där ett sådant åsidosättande ger upphov till en reell risk för att a) andra personer eller administrativa organ inom själva domstolsväsendet kan komma att missbruka omfördelningsmakten på ett sätt som undergräver integriteten i beslutet om att (om)fördela mål till domare och för att b) resultatet av en sådan (om)fördelning kan ge upphov till tvivel om objektiviteten och att det inte föreligger något annat intresse vad gäller utgången i målet än vad som följer av en strikt tillämpning av rättsreglerna, och därigenom ge upphov till rimligt tvivel hos enskilda vad beträffar den eller de berörda domarnas oavhängighet och opartiskhet.

Det ankommer på den hänskjutande domstolen att underlåta att tillämpa en sådan bestämmelse i nationell rätt och att, med beaktande av samtliga relevanta omständigheter, tillämpa artikel 379 § 4 i civilprocesslagen och/eller någon annan tillämplig nationell bestämmelse för att avgöra huruvida den rättsstridiga tillämpningen av nationella bestämmelser om (om)fördelning av mål till domare är av sådant slag och sådant allvar att den utgör ett åsidosättande av kravet på att garantera en oavhängig och opartisk domstol som har inrättats enligt lag och motiverar att förfarandet i första instans ska ogiltigförklaras, i syfte att säkerställa ett effektivt domstolsskydd inom de områden som omfattas av unionsrätten.